

Smaastykker og Oversigter.

1.

Jacobus de Dacia, en landflygtig Graabroder fra Reformationstiden.

Af P. D. Steidl.

Den 8. Maj 1552 møder os for første Gang i et Dokument et Navn, der har mere end almindelig Interesse for os. Under denne Dato skrev nemlig Franciskanerkustoden fra Mechoacán i Mexico, Fr. Angelus de Valencia, et Brev til Kejser Karl V fra Guadalajara, og Brevet er medundertegnet af Kustodens 4 Definitorer eller Raadgivere, Alfonso de Rozas, Antonio de Segovia, Iuan de Armellones og »Frai Jacobo de Dacia, diffinidor«¹.

Tolv Dage senere, den 20. Maj 1552, finder vi Jacobo de Dacia's Navn under en lignende Skrivelse².

I 1558 udgav Franskmanden Maturino Gilberti i Mexico sin Bog: *Tesoro Espiritual en lengua de Mechuacán, en el cual se contiene la doctrina cristiana y oraciones para cada dia, y el examen de la conciencia, y declaración de la Misa*³. Ogsaa i denne Bog støder vi forskellige Gange paa Broder Jakobs Navn. Folio 4 findes Ærkebiskoppen Montúfars Imprimatur, dateret 10. August 1558. Ærkebiskoppen erklærer, at han stoler paa Censorerne, da han ikke selv forstod Sproget. Som Censorer fungerede Augustinerpateren Alonso de la Vera Cruz, Franciskaneren Jacobus Dacianus og de to Sognepræster Diego Perez Gordillo og Francisco de la Cerda. Folio 5 staar Provincialen, Francisco de Torals Approbation, som atter støtter sig til nævnte Censorer. Om Fr. Jacobo Daciano faar vi at vide, at han den Gang var Guardian i Tzintzuntzán. Folio 6 følger endelig Jacobo Daciano's paa Latin skrevne Approbation.

¹ *Cartas de Indias. Publicadas por primera vez el Ministerio de Fomento.* (Madrid 1877) 103—118. Tavle V.

² *Icazbalceta: Nueva colección de documentos para la historia de México.* (Mexico 1889) 216—219.

³ *Bibliografía Mexicana del Siglo XVI. Primera Parte. Catálogo razonado de libros impresos en México de 1539 à 1600. Con biografías de autores y otras ilustraciones por Joaquín García Icazbalceta.* (Mexico 1886) 88.

Mere siger en anden Bog af samme Forfatter, der blev trykt det følgende Aar (1559)¹: »Diálogo de doctrina cristiana en la lengua de Mechuacán. Hecho y copilado de muchos libros de sana doctrina por et M. R. P. Fr. Maturino Gilberti de la Orden del Seráfico Padre S. Francisco. Trata de lo, que ha de saber, creer, hacer, dexar y abhorrecer el cristiano. Va preguntando el discipulo al maestro» som folio III indeholder de to Censorer, Fr. Alonso de la Vera Cruz's og Fr. Jacobo Daciano's Approbationer. Sidstnævnte roser Bogen meget og siger, at han ved nøjagtig Gennemlæsning ikke havde fundet en eneste Fejl i Bogen, »og da han allerede i 16 Aar havde prædiket i Landet og uddelt de hellige Sakramenter«, mente han at forstaa Sproget. Deraf fremgaar, at Jacobus kom til Mechoacán i 1543.

Denne Jacobus Dacianus var altsaa Indianermissionær i Mexico. At han ikke blot kunde skrive Bogapprobationer, men var en af de førende Mænd, viser hans Manuskripter, hvori han med Liv og Sjæl kæmpede for sine elskede Indianere. At han i Stridens Hede indtog en Særstilling blandt sine Medbrødre, gør hans Skrifter endnu mere interessante. Jacobus Dacianus er ligefrem en Pioner i Missionshistorien. Indianerne i Mexico var de første »Vilde«, den civiliserede Verden stødte paa. Et helt nyt Problem forelaa nu. Skulde disse »Vilde« behandles som Mennesker eller Dyr? Der gaves saadanne, som paastod det sidste. Missionærerne bekæmpede dette Standpunkt, men de vovede kun at meddele dem Daaben. For de mere ophøjede kristne Sandheder var de ifølge deres Opfattelse ikke modne endnu. Provincialkoncilier forbød derfor ligefrem at meddele den hellige Kommunion til Indianerne. Herimod optraadte, som vi senere skal se af Biografierne, Jacobus Dacianus. Imod al Praksis vovede han at give sine Indianere den hellige Nadver. Ingen Franciskaner, ingen Augustiner havde hidtil vovet det. Jacobus talte saa længe Indianernes Sag, at man tillod ham et Forsøg paa hans eget Ansvar. Og han fik Ret. Det varede ikke længe, inden alle fulgte hans Eksempel.

Men Jacobus vilde opnaa endnu mere for sine Indianere. Han ønskede, at de dueligste og bedste af dem skulde have Adgang til Ordensstanden og Præstedømmet, men fik derved alle sine Medbrødre imod sig. Franciskanerne havde en Ordenskonstitution, der gik ud paa, at ingen Indianer eller Mestits kunde indtræde i Ordenen. Og skulde imod al Forventning alligevel en saadan Optagelse finde Sted, skulde den ikke have

¹ Icazbalceta: Bibliografía Mexicana 89.

nogen Retskraft. Endog en Spanier, der var født i Mexico, kunde meget vanskelig finde Optagelse i Ordenen. Det første mexikanske Provincialkoncil i 1539 bestemte, at en Indianer eller Mestits blot kunde modtage de lavere Vielser. Det var denne systematiske Udelukkelse, der bekæmpedes af Jacobus Dacianus. Skønt han stod helt alene, vilde han alligevel tage Kampen op og skrev derimod. Saaledes fremkom hans »Declamacion del Pueblo Bárbaro de los Indios, que habiendo recibido el Bautismo, dexan recibir los demas Sacramentos«. Manuskriptet fik af Provincialen intet Imprimatur og blev aldrig trykt; men det eksisterer endnu i Bibliotheket i Tlatelulco. Beristain y Souza fandt det i det mindste der¹. Dog Jacobus Dacianus kæmpede videre og vilde naa sit Maal. Men han fik en overlegen og saglig Modstander i sin forhenværende Provincial Iuan de Gaona, om hvem hans Lærere i Paris havde sagt: »Sufficit mihi unicus Gaona«².

I et Provincialkapitel kom det til et heftigt Sammenstød og Opgør mellem Indianervennen og hans Modstandere. Jacobus blev skarp og bitter og betegnede Modparten ligefrem som Kætere. Disputationen maa have fundet Sted i Begyndelsen af 1553³. Hvem der skulde vinde Sejrens Palme, kunde let forudses. Broder Jacobus stod alene, og han tabte sin Sag. Skønt han var Definitor, idømtes han en offentlig Bod, som han villig tog paa sig⁴.

Disputationens Forløb og Broder Jakobs Standpunkt kender vi af Iuan de Gaonas Manuskript: »Antidota quarundam Propositionum cuiusdam famigeratissimi Theologi. Mexico. Kal. Maj. 1553«. Beristain y Souza saa, læste og beskrev Manuskriptet⁵. Ogsaa Icazbalceta omtaler det i sin Bibliografia Mexicana⁶. Gaona begynder sin These paa følgende Maade: »Incipit Antidotum primum ad primam adversarii Propositionem: Fundare fidem

¹ Biblioteca Hispano Americana Setentrional. Por el Doctor D. José Mariano Beristain y Souza. Segunda Edición. Publicala el Presbítero Br. Fortino Hypolito Vera, Cura Vicario foraneo de Amacameca, Miembro de varias Sociedades científicas y literarias. I. (Amacameca 1883) 371. — Robert Streit: Bibliotheca Missionum I (Münster 1916) 107. — Marcellino da Civezza: Saggio di Bibliografia geografica, storica, etnografica Sanfrancescana. (Prato 1879) 135.

² Historia eclesiástica Indiana, obra escrita à fines del Siglo XVI por Fray Gerónimo de Mendieta de la Orden de San Francisco. La publica por primera vez Ioaquín García Icazbalceta. (Mexico 1870) 450, 690, 691.

³ Historia eclesiástica Indiana 415, 622, 689, 691. — Robert Streit: Bibliotheca Missionum. I 107, 108.

⁴ Historia eclesiástica Indiana 450.

⁵ Biblioteca Hispano Americana Setentrional II 16—18; I 371.

⁶ Bibliografia Mexicana 238—240.

Jesu Christi sine sufficientibus ministris et sine usu Sacramentorum ad salutem necessariorum est fundare fidem sine Spiritu sancto.«

Hvor skarp den ellers saa milde Jacobus Dacianus kunde blive, ses bedst af Gaonas Slutningsapostrofe: »Pater Jacobe, religiose, senex, sacerdos et quondam mihi amicitia conjunctissime, te quam humillime rogo, quid est in causa, ut adeo acerime in omnes nos inveharis et pertinaces et haereseos crimine nos irretitos confingas«¹.

Paafaldende er Maaden, paa hvilken denne Strid omtales af Samtiden. Vi kan allerede se den paa Titlen af Gaonas Apologi: »Antidota quarundam Propositionum cuiusdam famigeratissimi Theologi.« Jacobus Dacianus nævnes ikke direkte med Navn, og der ydes ham ogsaa al Anerkendelse, idet han betegnes som en »meget berømt Theolog«. Ogsaa Mendieta omtaler Disputationen; men heller ikke han navngiver i denne Forbindelse Jacobus Dacianus og kalder ham kun »en meget lærd udenlandsk Theolog«².

Om Jacobus Dacianus' Liv og Arbejde hører vi gennem to af hinanden uafhængige Beretninger, begge skrevet af Mænd, der personlig havde kendt ham og altsaa vidste Besked.

Den første stammer fra Diego Muñoz, som i 1581 var Guardian i Axixique. Han stod ogsaa i Brevveksling med Ordensgeneralen Gonzaga, og hvad denne i 1587 skrev om Jacobus Dacianus³, skylder han vistnok Muñoz. Indre Grunde bekræfter denne Hypothese, thi begge skriver det samme, Gonzaga kun i en mere sammentrængt Form. Da Muñoz' Værk naar til 1585, maa det være fuldendt i nævnte Aar. Man kendte ikke noget til dette Manuskript, før Autografen for nogle Aar tilbage fandtes i Italien. Atanasio Lopez offentliggjorde den i 1922 i Archivo Ibéro-Americano⁴.

Muñoz' Artikel om Jacobus Dacianus indeholder i Hovedsagen følgende: Jacobus nedstammede fra det danske Kongehus. Han talte flydende Latin, Græsk og Hebraisk. Han indtraadte i Franciskanerordenen og blev Provincial i sit Hjemland. I Reformationstiden disputerede han »mange Aar« ivrig med Protestanterne, blev forfulgt af dem og forfulgte dem. Ved en bestemt — nærmere omtalt — Lejlighed var det næsten et Vidunder, at han

¹ Bibliografía Mexicana 239.

² Historia eclesiástica Indiana 450, 690, 691. Af den lærde Gaonas Manuskripter blev kun et eneste trykt: Colóquios de la Paz y tranquilidad cristiana en lengua mexicana. Bibliografía Mexicana, 237.

³ De origine Seraphicae Religionis. (Rom 1587) col. 1286.

⁴ Archivo Ibéro-Americano. Estudios Históricos sobre la Orden Franciscana en España y sus Misiones. Julio—Agosto 1922. Num. LII, Vol. XXXVIII. (Madrid 1922) 341—425.

undgik Døden. Fordrevet fra sit eget Fædreland rejste han til Fods fra det ene Land til det andet, indtil han tilsidst naaede Spanien. Ved Kejser Karl V's Anbefaling kom han til Spanien; thi Kejseren tog Hensyn til »hans Fromhed, Kundskaber og høje Adel«. Først arbejdede han i »nogle Aar« i Mexico, der var den største af de 5 mellemamerikanske Ordensprovinser, derefter kom han til Mechoacán og lærte i kort Tid og meget godt Tarascasproget. Han var den første, som gav disse Folk den hellige Nadver. Da han var Guardian i Tzintzuntzán, befalede han at forberede alt til en Sørgegudstjeneste i Kirken. Og han holdt en Sjælemesse for Kejser Karl, før Efterretningen om hans Død var kommet til disse Lande. Han døde som Guardian i Tarequato, og der ærer man Broder Jakob, »som om han var en kanoniseret Helgen«.

Den anden Kilde er Mendieta, som 1554—1570 opholdt sig i Mexico: »Der lærte jeg en anden stor Theolog og Guds Tjener at kende, Fr. Jacobo Daciano, som er hjemmefødt i Danmark og tilhører det derværende regerende Kongehus. Han var allerede den Gang Provincial, da han ved Synet af den Skade, Hæresiet anrettede, og ved Efterretningen om Mexicos Opdagelse, med Kejser Karl V's Tilladelse kom derhen som Missionær. Derfor bad han ogsaa altid for Kejsersens Vel paa en særlig Maade og fik Besked om Kejsersens Dødsdag og holdt Sørgegudstjeneste for ham samme Dag, som denne døde. Han var den første, der meddelte Tarascastammen den hellige Nadver og talte meget pænt dette mexikanske Sprog¹.

Ogsaa Torquemada omtaler temmelig udførligt Jacobus Dacianus. Skønt hans Bog først udkom i 1613, er den ikke uden Værdi. Han siger selv i Prologen, at han kun ved flittig Granskning i Klosterarkiverne havde fundet Efterretninger om de første Missionærer². Antonio Daza³ følger trofast i hans Fodspor. Den mest udførlige Biografi fik Jacobus Dacianus nogle Aar senere af Alonso de La Rea, der kunde skrive 30 Sider om hans Liv⁴. Disse sene Forfattere fortæller endnu forskellige Enkeltheder fra Broder Jakobs Liv. Men da de ikke kan kontrolleres, skal de forbigaaes her.

¹ Historia ecclesiástica Indiana 377.

² Monarchia Indiana. Compuesto por Fr. Juan de Torquemada. (Madrid 1613).

³ Cronica general de N. P. San Francisco y su Apostólico Orden. Compuesta por Fr. Antonio Daza. (Valladolid 1617).

⁴ Cronica de la Orden de N. S. Seráfico Padre S. Francisco. Provincia de San Pedro y San Pablo de Mechoacán en la Nueva España. Compuesta por el P. Lector de Teología Fr. Alonso de La Rea. (Mexico 1643).